

Türkiye’de Anne/Baba-Bebek Bağlanmasını Belirlemeye Yönelik Kullanılan Ölçeklerin İncelenmesi

Scale Used to Determine the Maternal/Paternal-Fetal Attachment Study in Turkey

¹ Ayşe Çataloluk¹, ¹ Ayşenur Kahraman¹, ¹ Özgür Alparlan¹

¹Tokat Gaziosmanpaşa University Faculty of Health Sciences Department of Midwifery, Tokat, Turkey

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada Türkiye’de anne- bebek ve baba-bebek bağlanmasıyla ilgili kullanılan ölçeklerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırma retrospektif ve tanımlayıcı olarak tasarlanmıştır. Araştırma evrenini 2000-2020 yılları arasında yayınlanan, anne/baba ve bebek bağlanmasını ölçmek için Türk kültürüne uyarlanan veya geliştirilen ölçek çalışmaları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise ULAKBİM-TR, Google Akademik ve Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanından ulaşılan ölçekler oluşturmuştur (n=15). Ulaşılan 15 ölçekten 4 tanesinin farklı araştırmacılarca farklı zamanlarda kültürümüze tekrar uyarlandığı belirlenmiş ve bu nedenle 11 ölçek üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Araştırma verilerinin değerlendirmesi içerik analizi yöntemiyle yapılmıştır. Verilerin frekans ve yüzde dağılımları istatistik programı ile yapılmıştır.

Bulgular: Ölçeklerin %63,7’si doğum öncesi, %36,3’ü doğum sonrası dönemde kullanılmakta olup, %81,8’i uyarlanmış, %18,2’si geliştirilmiştir.

Sonuç: İncelenen tüm ölçeklerin anne/baba-bebek bağlanmasını ölçmede ve bu alanda çalışan sağlık profesyonellerinin bağlanmayla ilgili sorunları erken belirlemede kullanılabileceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Anne-bebek bağlanma, baba-bebek bağlanma, ebelik, ölçek

ABSTRACT

Objective: This study aimed to investigate the scales used for paternal/maternal-fetal attachment in Turkey.

Material and Method: This research was designed as retrospective and descriptive. The universe of the research consists of the scale studies published between 2000 and 2020, adapted or developed to Turkish culture to measure maternal/paternal-fetal attachment. The sample of the study was composed of scales accessed through ULAKBİM-TR, Google Academic and the National Thesis Center Database of the Council of Higher Education (n=15). It was determined that 4 of the 15 scales reached were re-adapted to our culture by different researchers at different times, and therefore, 11 scales were evaluated. The evaluation of the research data was made using the content analysis method. The frequency and percentage distributions of the data were made with the statistics program.

Results: Of the scales, 63.7% are used in the prenatal period, 36.3% in the postpartum period, 81.8% were adapted and 18.2% were developed.

Conclusion: It can be said that all the scales examined can be used to measure maternal/paternal-fetal attachment and to detect the problems of healthcare professionals working in this field early.

Keywords: Maternal-fetal attachment, paternal-fetal attachment, midwifery, scale

Corresponding Author: Ayşe Çataloluk

Address: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Ebelik Bölümü, Tokat, Türkiye

E-mail: ayse.mete@gop.edu.tr

Başvuru Tarihi/Received: 19.03.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 01.04.2021

GİRİŞ

Bağlanma kuramını ilk olarak John Bowlby ileri sürmüş ve bağlanmayı “iki kişi arasındaki güçlü bir bağ” olarak tanımlamıştır (1). Mary Ainsworth ise bağlanmayı detaylandırarak farklı bağlanma stillerinden bahsetmiştir (2). Bağlanma ile ilgili literatür gözden geçirildiğinde anne ve bebeği arasındaki bağlanmanın prenatal dönemde başladığı ve gebelikten doğum sonu döneme kadar gelişerek devam ettiği vurgulanmaktadır (3-6).

Bağlanmanın kadında meydana getirdiği duygular annelik rolüne adaptasyonu kolaylaştırmakta ve anne ile bebeğin etkileşimini olumlu yönde etkilemektedir. Bu süreçte anne bebeğinin fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılama konusunda duyarlı hale gelmektedir (7). Bağlanma, hayat boyu devam eden duygusal bir bağ olması ve yenidoğanın ilerleyen süreçte tüm yaşamını etkilemesi nedeniyle oldukça önemlidir (8). Bebeklik döneminde zihinsel ve mental gelişimi önemli oranda etkilerken (9), çocukluk döneminde güvenli bağlanma gerçekleşen çocukların kendilerine güvenleri tamdır, duyarlıdırlar, empati becerileri yüksektir ve aileleri ile uyum içindedirler (10). Anne bebek bağlanmasının yanı sıra bebeğin zihinsel ve mental gelişiminde babanın da rolü bulunmaktadır. Baba bebek bağlanması gebelik sürecinde başlayıp doğumu takip eden dönemde gelişir (11).

Bağlanma kuramı bireyin yaşamında sahip olduğu önem sebebiyle ulusal ve uluslararası alanda araştırmalarda popülerliğini koruyan konudur (12-16). Türkiye’de ise bağlanma kuramı ile ilgili farklı türlerde çalışmalar ve metodolojik tipte gerçekleştirilen ölçek uyarlama ve geliştirme çalışmaları yapılmıştır (7,17,18).

Bağlanma ile ilgili olarak bu alanda geliştirilen ya da uyarlanan ölçme araçları somut veriler sağlaması nedeni ile sağlık profesyonelleri ve bilimsel alanda yapılan çalışmalarda araştırmacılar tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Bu çalışmada ise Türkiye’de anne- bebek ve baba-bebek bağlanması ile ilgili kullanılan ölçeklerin incelenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın modeli

Çalışma, Türkiye’de anne-bebek ve baba-bebek bağlanması ile ilgili kullanılan ölçeklerin incelenmesi amacı ile retrospektif-tanımlayıcı olarak tasarlanmıştır.

Evren ve Örneklemi

Araştırma evrenini 2000-2020 yılları arasında, ebeveynler ve bebek arasındaki bağlanmayı ölçmek için Türk Kültürüne uyarlanan veya geliştirilen ölçek çalışmaları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise Google Akademik, Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanından ve ULAKBİM-TR veri tabanından ulaşılan ölçekler oluşturmıştır (n=15).

Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamına alınan ölçeklere belirtilen veri tabanlarından ulaşılmıştır. Veri tabanlarındaki tarama “bağlanma, anne-bebek bağlanması, baba-bebek bağlanması, doğum öncesi bağlanma, doğum sonrası bağlanma, maternal bağlanma, paternal bağlanma, geçerlik ve güvenilirlik, ölçek ve skala (scale)” anahtar kelimeleri kullanılarak yapılmıştır. Ulaşılan 15 ölçekten 4 tanesinin farklı araştırmacılarca farklı zamanlarda kültürümüze tekrar uyarlandığı belirlenmiş ve bu nedenle 11 ölçek üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Ulaşılan çalışmalara dair bilgiler **Tablo 1**’de yer almaktadır.

Tablo 1. Ölçeklerin yayın yılı, ölçek geliştirme ya da uyarlama çalışması olma durumu

Yayın yılı (n=15)	f	%
2004	1	6,7
2009	2	13,3
2010	3	20
2013	2	13,3
2014	2	13,3
2015	1	6,7
2018	1	6,7
2019	2	13,3
2021	1	6,7
Ölçeğin geliştirme ya da uyarlanma durumu (n=11)		
Geliştirilen	2	18,2
Uyarlanan	9	81,8

Verilerin değerlendirilmesi

Araştırma verilerinin analiz edilmesi için içerik analizi kullanılmıştır. Bu yöntemle “Sözel, yazılı ve diğer materyallerin içeriği anlam ve/veya dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırılmakta, sayılara dönüştürülmekte ve çıkarımda bulunmaktadır” (19) ifadesine uygun olarak, elde edilen verilerin frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları bilgisayarda (SPSS-23 programı) yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan ölçekler doğum öncesi ve doğum sonu döneminde kullanım durumuna göre iki kategoride incelenmiştir. Ölçeklerin hangi dönemde kullanıldığına dair bilgiler **Tablo 2**’de verilmiştir.

Tablo 2. Ölçeklerin kullanıldıkları dönem bilgisi

Kullanıldığı dönem	f	%
Doğum öncesi	7	63,7
Doğum sonrası	4	36,3
Toplam	11	100

Tablo 3. Doğum öncesi dönemde anne/baba-bebek bağlanmasına yönelik kullanılan ölçekler

Ölçek Adı	Ölçeğin Yazar(lar)ı /Yılı	Çalışma Türü	Madde Sayısı	Ölçeğin Kimde Kullanıldığı	
Prenatal Bağlanma Envanteri	*Dereli Yılmaz S, Kızılkaya Beji N/ 2010	Uyarlama	21	Gebe	
Doğum Öncesi Bağlanma Envanteri	*Duyan V, Gül-Kapısız S, Yakut Hİ/ 2013	Uyarlama	21	Gebe	
Maternal -Fetal Bağlanma Skalası	Üstünsöz ve ark / 2010	Uyarlama	24	Gebe	
Paternal-Fetal Bağlanma Skalası	Üstünsöz ve ark / 2010	Uyarlama	24	Baba adayı	
Doğum Öncesi	Doğum Öncesi Anne Bağlanma Ölçeği	Gölbaşı Z, Uçar T, Tugut N /2015	Uyarlama	19	Gebe
Prenatal Bağlanma Ölçeği	Türkmen-Çevik F, Kurnaz, FB /2018	Geliştirme	33	Gebe	
Rahim İçi Baba Bağlanma Ölçeği	Dönmez S, Gümüüşsoy S /2019	Geliştirme	23	Baba adayı	
Doğum Öncesi Baba Bağlanma Ölçeği	*Benli TE, Aksoy-Derya Y/2019	Uyarlama	16	Baba adayı	
Paternal Antenatal Bağlanma Ölçeği	*Güleç-Şatır D, Kavlak O/2021	Uyarlama	16	Baba adayı	

* Farklı yazarların çalıştığı ölçeklerin orijinali ayrıdır.

Doğum Öncesi Dönemde Anne-Bebek Bağlanmasını Ölçmede Kullanılan Ölçekler

Ülkemizde doğum öncesi dönemde anne-bebek bağlanmasını belirlemeye yönelik dört ölçek bulunmaktadır. Bu ölçeklerin biri geliştirme, üçü uyarlama çalışması olup ölçeklerle ilgili ayrıntılı bilgiler aşağıda ve **Tablo 3**'te yer almaktadır.

Prenatal Bağlanma Envanteri (PBE): "Prenatal Bağlanma Envanteri" (The Prenatal Attachment Inventory) gebelik boyunca kadınların yaşadıkları düşünceleri, duyguları, durumları açıklamak ve bebeğe prenatal dönemdeki bağlanma düzeylerini belirlemek amacıyla Mary Muller (1993) tarafından geliştirilen 21 maddelik bir envanterdir. Her madde 1 ile 4 arasında puan alabilen dörtlü likert tiptedir. PBE'den en az 21 en fazla 84 puan alınabilmektedir. Gebenin aldığı puanın artması bağlanma düzeyinin de arttığını göstermektedir. Ölçek, 1=Hiçbir zaman, 2=Bazen, 3=Sık sık, 4=Her zaman şeklinde puanlanmaktadır. PBE Türkiye'de Dereli Yılmaz ve Kızılkaya Beji (2010) tarafından lisansüstü çalışma kapsamında Türkçe'ye uyarlanmış ve Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.84 olarak bulunmuştur. PBE'nin ülkemiz gebeleri için geçerli ve güvenilir bir araç olduğu, farklı özelliklere sahip gebelerin prenatal dönemde bebeklerine bağlanma düzeylerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından çalışmalarda kullanılabileceği önerilmiştir (20,21).

Duyan ve ark. (2013) tarafından aynı ölçeğin "Doğum Öncesi Bağlanma Envanteri" olarak tekrar uyarlama çalışması yapılmış ve Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.78 olarak saptanmıştır. Envanterin Türkçe versiyonunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirtilmiştir (7).

Maternal-Fetal Bağlanma Skalası (Maternal-Fetal Attachment Scale-MFA): Cranley (1981) tarafından annenin doğum öncesinde bebeğiyle kurduğu bağlanma ilişkisini değerlendirmek amacıyla geliştirilen skala, Üstünsöz ve ark. (2010) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Skala 24 maddeden oluşmakta ve 5'li likert tipindedir. Yanıtlar 1-5 arasında puanlanırken, 5 puan en olumlu ifadedir. Puanlamada, madde 22 ters puanlanmakta

olup, 'Kesinlikle Evet' 1 puan ve 'Kesinlikle Hayır' 5 puan olarak değiştirilmektedir. Skaladan alınan ortalama puan; madde puanlarının toplamının, cevaplanan maddelerin sayısına bölünmesiyle hesaplanır. Bulunan puan ne kadar yüksekse bağlanmada o kadar yüksektir. Skalanın Cronbach alfa değeri 0.82 olarak bildirilmiştir (22). Skala gebelerde doğum öncesinde bebeğin anneye kurduğu bağlanma ilişkisini değerlendirmede geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak önerilmektedir.

Doğum Öncesi Anne Bağlanma Ölçeği (Maternal Antenatal Attachment Scale): Condon (1993) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Gölbaşı, Uçar ve Tugut (2015) tarafından yapılmıştır. Gebenin fetüse karşı duygu, tutum ve davranışları üzerine odaklanan ölçekte toplam 19 madde yer almaktadır. Ölçek 5'li likert tipinde olup, her bir madde 1-5 arasında puanlanmaktadır (5=fetüse karşı çok güçlü duyguları; 1=fetüse karşı duyguların yokluğunu temsil etmektedir). Ölçekten alınan yüksek puan yüksek bağlanma derecesini göstermektedir. Ölçeğin; "bağlanmanın niteliği" (madde 3, 6, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 19) ve "bağlanmaya harcanan zaman" (madde 1, 2, 4, 5, 8, 14, 17, 18) olmak üzere iki alt boyutu bulunmaktadır. Madde 7 alt boyutların hiçbirine dahil edilecek kadar faktöre etki etmemesi nedeniyle bağlanmayı değerlendirmede toplam puana eklenir. Ölçeğin toplam Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,79'dur ve Ölçeğin Türkçe versiyonunun antenatal dönemde anne-bebek bağlanma düzeyinin değerlendirilmesi için geçerli ve güvenilir bir araç olduğu görülmektedir (23).

Prenatal Bağlanma Ölçeği: Türkmen-Çevik ve Kurnaz (2018) tarafından gebelerin karnındaki bebeğine bağlanma düzeyini ölçmeye yönelik bir Prenatal Bağlanma Ölçeği geliştirmek ve psikometrik özelliklerini belirlemek amacıyla lisansüstü çalışma olarak hazırlanmış ve 33 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddelerinde üçlü derecelendirilmiş olup her bir maddede "kesinlikle katılıyorum" yanıtı üç ile, kısmen katılıyorum yanıtı iki ile, kesinlikle katılmıyorum yanıtı ise bir puan ile çarpılarak toplam puan elde edilmektedir. Ölçekten yüksek puan alanların prenatal bağlanma düzeyi

yüksek olarak değerlendirilmektedir. Ölçekte tersine ifade bulunmamaktadır. Merak ve heyecan faktöründen alınabilecek puanlar 13-39 arasında; kabul ve coşku faktöründen 9-27 arasında ve umut faktöründen ise 11-33 arasında değişmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 33, en yüksek puan ise 99'dur. Prenatal bağlanma ölçeğinin toplam iç tutarlılık katsayısı 0.94 olarak hesaplanmış ve ölçeğin gebelerde bebeğine bağlanma düzeyini ölçmek için güvenilir, geçerli bir araç olduğu belirlenmiştir (24,25).

Doğum Öncesi Dönemde Baba-Bebek Bağlanmasını Ölçmede Kullanılan Ölçekler

Ülkemizde doğum öncesi dönemde baba-bebek bağlanmasını belirlemeye yönelik üç ölçek bulunmaktadır. Bu ölçeklerin biri geliştirme, ikisi uyarlama çalışması olup ölçeklerle ilgili ayrıntılı bilgiler aşağıda ve **Tablo 3'** te yer almaktadır.

Paternal-Fetal Bağlanma Skalası (Paternal-Fetal Attachment Scale-PFA): Weaver ve Cranley (1983) tarafından babanın doğum öncesinde bebeğiyle kurduğu bağlanma ilişkisini değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçek babanın doğum öncesinde bebeğiyle olan etkileşimi ile ilgili ifadelerin yer aldığı 24 maddeden oluşur. Türkçe uyarlaması Üstünsöz ve ark. (2010) tarafından yapılmış, beşli likert tipinde ölçek olup; "5= Kesinlikle evet", "4= Evet", "3= Kararsızım", "2= Hayır" ve "1= Kesinlikle hayır" şeklinde puanlanmaktadır. Puanlamada madde 22 ters yönlüdür. Skaladan alınan yüksek puan bağlanmanın yüksek olduğunu göstermektedir. Skalanın Cronbach alfa değeri 0.86 olarak bildirilmiştir (22). Skala bebek bekleyen babalarda doğum öncesinde bebeğin babayla kurduğu bağlanma ilişkisini değerlendirmede geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak görülmektedir.

Rahim İçi Baba Bağlanma Ölçeği (RİBBÖ): Dönmez ve Gümüşsoy (2019) tarafından babanın rahim içi fetüse bağlanma düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilen RİBBÖ, 23 madde ve tek faktörden oluşmaktadır. 4'lü likert tipi ölçeğin, yanıtları hiçbir zaman (1), bazen (2), çoğunlukla (3), her zaman (4) şeklinde puanlanır. Madde 17, 18, 20, 22 ve 23 tersine kodlanırken, alınabilecek toplam puan 23-92 arasında değişmektedir. Alınan yüksek puan bağlanma düzeyinin yüksek; düşük puan ise bağlanma düzeyinin düşük olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin

Cronbach alfa değeri 0.73'tür. RİBBÖ'nün, eşleri 24-38 haftalık gebelik döneminde olan babaların, bebeklerine bağlanma durumlarının belirlenmesinde geçerli-güvenilir bir ölçek olarak kullanılabilmesi önerilmiştir (11).

Doğum Öncesi Baba Bağlanma Ölçeği (DÖBBÖ) (Paternal Antenatal Attachment Scale-PAAS):

John Condon (1993) tarafından geliştirilen Benli ve Aksoy-Derya (2019) tarafından lisansüstü çalışma kapsamında Türkçe uyarlaması yapılan DÖBBÖ, likert tipi 16 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçeğin her bir maddesi babanın anne karnında gelişmekte olan fetüse karşı duygu, tutum, davranış ve düşüncelerini ölçmek üzerine odaklanırken, çoğu madde babaların son iki haftadaki deneyimlerine dayanmaktadır. Ölçek; babanın anne karnındaki bebeği düşünürken duygusal deneyiminin ölçüldüğü "bağlanmanın niteliği", fetüsle meşgul olmanın yoğunluğunu ifade eden "bağlanmaya yönelik geçirilen zaman" olmak üzere iki faktörlüdür. Ölçekteki 1, 3, 5, 6, 7, 8, 12, 13 ve 15. maddeler ters puanlanmaktadır. Altıncı ve 13 maddeler ölçek toplam puanına eklenmektedir. Ölçek her bir maddesi 1=fetüse karşı duyguların yokluğunu; 5= fetüse karşı çok güçlü duyguları temsil edecek şekilde puanlanır. Ölçekten alınabilecek puan 16-80 arasındadır; bağlanmanın niteliği alt boyutundan alınabilecek puan 8-40; bağlanmaya harcanan zaman alt boyutundan alınabilecek puan 6-30'dur. Artan puan yüksek bağlanma derecesini göstermektedir. DÖBBÖ'nün toplamında Cronbach's α ; 0.82'dir. DÖBBÖ'nün Türk toplumundaki doğum öncesi baba-bebek arasındaki bağlanmaya yönelik tutumları değerlendirmede kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu belirtilmiştir (26, 27).

Aynı ölçek daha sonra Güleç-Şatır ve Kavlak (2021) tarafından da "Paternal Antenatal Bağlanma Ölçeği" ismiyle çalışılmıştır. Bu çalışmada ölçeğin toplam Cronbach alfa katsayısı 0.79 olarak saptanmıştır (28).

Doğum Sonrası Dönemde Anne-Bebek Bağlanmasını Ölçmede Kullanılan Ölçekler

Ülkemizde doğum sonrası dönemde anne-bebek bağlanmasını belirlemeye yönelik üç ölçek bulunmaktadır. Bu ölçeklerin tamamı uyarlama çalışması olup ölçeklerle ilgili ayrıntılı bilgiler aşağıda ve **Tablo 4'** te yer almaktadır.

Tablo 4. Doğum sonrası dönemde anne/baba-bebek bağlanmasına yönelik kullanılan ölçekler

	Ölçek Adı	Ölçeğin Yazar(lar)ı /Yılı	Çalışma Türü	Madde Sayısı	Ölçeğin Kimde Kullanıldığı
Doğum Sonu	Maternal Bağlanma Ölçeği	Kavlak O, Şirin A / 2004	Uyarlama	26	Anne
	Doğum Sonrası Bağlanma Ölçeği	*Akkoca Y, Çepik-Kuruoğlu A /2009	Uyarlama	25	Anne
		*Yalçın SS ve ark /2014	Uyarlama	25	
	Anne-Bebek Bağlanma Ölçeği	*Karakulak H, Alparşlan Ö /2009	Uyarlama	8	Anne ve Baba
		*Yalçın SS ve ark /2014		8	Anne
Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği	Güleç D, Kavlak O /2013	Uyarlama	18	Baba	

* Farklı yazarların çalıştığı ölçeklerin orijinali aynıdır.

Maternal Bağlanma Ölçeği (Maternal Attachment Inventory-MAI): Muller tarafından (1994) geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Kavlak ve Şirin (2004) tarafından lisansüstü çalışma olarak yapılmıştır. Ölçek, sevgiyi gösteren, maternal duygu ve davranışları ölçen ve maddeleri "her zaman" ile "hiçbir zaman" arasında değişen, 26 maddelik 4'lü likert tipi bir ölçektir. Her madde doğrudan ifadeleri içerir ve her zaman= 4, hiçbir zaman=1 puan olarak hesaplanır. Ölçekten 26-104 arasında puan alınabilir. Yüksek puan, maternal bağlanmanın yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 1 aylık bebeği olanlarda 0.77, 4 aylık bebeği olanlarda 0.82'dir. Doğum sonrası maternal sevgiyle bağlanmayı ölçmek amacıyla kullanılan ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu belirlenmiştir (29,30).

Doğum Sonrası Bağlanma Ölçeği (The Postpartum Bonding Questionnaire): Brockington ve ark. (2001) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Akkoca ve Çepik-Kuruoğlu (2009) tarafından doğum sonrası annenin bebeğine bağlanma deneyimlerini değerlendirmeyi, erken dönemde annenin bebeğiyle olan ilişkisindeki bozuklukları tespit etmeyi hedefler. Ölçek 17'si tersine ifadeden oluşan 25 maddelik 6'lı likert tipindedir. Ölçek "her zaman", "çok sık", "sık", "bazen", "nadiren", "hiçbir zaman" olarak tanımlanmış olup, maddeler 0-5 olarak derecelendirilmiştir. Puanların yüksek oluşu bağlanma bozukluğunun ciddiyetini gösterir. Ölçeğin 4 alt boyutu bulunmaktadır (31). Orijinalinde kesim noktaları sırasıyla, bağlanmada bozukluk (alt ölçek 1; 12 madde) ≥ 12 , reddetme ve sinirlilik (alt ölçek 2; 7 maddedir) ≥ 17 , bebek bakımında anksiyete (alt ölçek 3; 4 madde) ≥ 10 , istismar riski (alt ölçek 4; 2 madde) ≥ 3 'dür (32). Akkoca ve Çepik-Kuruoğlu (2009)'nun yaptığı geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasına göre bağlanma bozukluğu için kesim noktası >6 , patolojik öfke ve red için >3 , bakım kaygısı için >2 bulunmuştur. İstismar riski alt ölçeğinin kesim noktası hesaplanamamıştır (31).

Aynı ölçek ülkemizde Yalçın ve ark. (2014) tarafından da çalışılmış ve ölçeğin Cronbach alfa değeri 0.75 olarak hesaplanmıştır. Alt ölçek 4'ün tutarlılık katsayısının düşük olması nedeni ile tek faktör olarak incelenmesi ve toplam skor üzerinden değerlendirilme yapılmasına karar verilmiştir. Sonuçta ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu anlaşılmıştır (32).

Anne-Bebek Bağlanma Ölçeği (ABBÖ) (Mother-to-Infant Bonding Scale): Taylor ve ark. tarafından (2005) geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlaması Karakulak ve Alparşlan (2009) tarafından lisansüstü çalışma kapsamında yapılmıştır. ABBÖ doğumdan sonraki ilk günden itibaren uygulanabilen, annenin bebeğine karşı hissettiklerini tek bir kelime ile ifade etmesine olanak sağlayan bir ölçektir. Anne ve baba tarafından tek başına kolaylıkla ve hızlı bir şekilde uygulanabilecek olan bu ölçek, kurulan bağ ile annenin ilk dönem

ruh hali arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Ölçek 8 maddelik 4'lü likert tipindedir ve yanıtlar 0-3 arasında puanlanır. Ölçekten alınabilecek puan 0-24'tür. Değerlendirmede 1.,4., ve 6. maddeler olumlu duygu ifadesi olup 0,1,2,3 şeklinde puanlanırken, 2.,3.,5.,7. ve 8. maddeler olumsuz duygu ifadeleri olup 3,2,1,0 şeklinde ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça anne-bebek bağlanma problemi göstergesi kabul edilir. Ölçeğin anneye ait doğumdan sonra birinci gün içindeki Cronbach alpha katsayısı 0.69 ve 8-12 hafta içindeki Cronbach alpha katsayısı 0.68 olarak bildirilmiştir. Babaya ait doğumdan sonraki birinci gün içindeki Cronbach alpha katsayısı 0.79 ve 8-12 hafta içindeki Cronbach alpha katsayısı 0.71 olarak bulunmuştur. Çalışma sonucunda ABBÖ'nün özellikle annelerin çocuklarına bağlanma düzeylerini ölçmede geçerli ve güvenilir bir araç olduğu; babaların bağlılığını ölçmede geçerli ancak güvenilir bulunmamıştır (33,34).

Ayrıca ABBÖ ülkemizde Yalçın ve ark. (2014) tarafından doğum sonrası iki aylık olan anneler üzerinde çalışılmıştır. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.61 olarak bulunmuş, ölçeğin yeterli düzeyde psikometrik özelliklere sahip olduğu gösterilmiştir (32).

Doğum Sonrası Dönemde Baba-Bebek Bağlanmasını Ölçmede Kullanılan Ölçekler

Ülkemizde doğum sonrası dönemde baba-bebek bağlanmasını belirlemeye yönelik iki ölçek bulunmaktadır. Bir ölçek uyarlama çalışması olup ölçekle ilgili ayrıntılı bilgiler aşağıda ve **Tablo 4**'te yer almaktadır.

Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği (Paternal-Infant Attachment Questionnaire): Condon ve ark. (2008) tarafından doğum sonrası baba- bebek bağlanmasını değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçeğin Türk toplumuna uyarlama çalışması Güleç ve Kavlak (2013) tarafından yapılmıştır. Ölçek; 19 madde ve 'sabır ve hoşgörü', 'etkileşimde zevk' ve 'sevgi ve gurur' olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin her bir maddesi bir ve beş puan arasında puanlandırılmaktadır. Ölçekteki 12 madde (4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13,14, 15, 16) ters yönlüdür. Ters maddelerde puanlama tam tersi olacak şekilde yapılmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar bağlanmanın yüksek olduğunu ifade etmektedir. Güvenirlik için McDonald'ın Omega katsayısı (ω) değerleri 'Sabır ve hoşgörü' alt boyutu $\omega=0.80$, 'Etkileşimde zevk' alt boyutu $\omega=0.78$, 'Sevgi ve gurur' alt boyutu $\omega=0.52$ olarak hesaplanmıştır. Özgün ölçek üç alt boyut ve 19 maddeden oluşurken Türkçe formunun üç alt boyut ve 18 madde (16.madde çıkarılmıştır) içeren yapıda kullanımı uygun bulunmuştur. Baba bebek bağlanma ölçeğinin babaların bebeklerine bağlanmalarını değerlendirebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu anlaşılmıştır (35).

TARTIŞMA

Anne/baba-bebek bağlanma süreci gebelik, doğum ve doğum sonrası dönem süresince gelişen ve anne/baba-bebek etkileşimi olduğu sürece desteklenen bir süreçtir (3-6,11). Birçok çalışmada bu ilişkinin çocuğun fiziksel, psikolojik ve entelektüel gelişimini önemli oranda etkilediği gösterilmiştir (36,37). Anne/babalar bebekleriyle etkileşim kurarken bireysel farklılıklar oluşabilir. Tüm bu etmenlerin ortaya konmasında ölçekler yardımcı araçlar olarak kullanılırlar (16,19). Bekmezci ve ark.'nın (2016) belirttiği gibi yeni rollerin, yeni sorumlulukların üstlenildiği doğum sonu süreci değerlendirmek için ebe ve hemşirelerin kullanılacak ölçme araçlarına yönelik bir gereksinim ortaya çıkmaktadır (38).

Bu çalışmada 2000-2020 yılları arasında emzirme alanında kullanılan ölçeklerin kültürümüze uyarlamalarının gözden geçirilmesi ile ebe ve hemşirelerin incelenmiş olan bu ölçekler ve özelliklerini topluca izlemesi ve değerlendirip kullanması amacı güdülmüştür. Araştırmada belirtilen tarihler arasında uyarlanan ölçekler, araştırmacıların geliştirmiş oldukları ölçek bilgilerine göre değerlendirilmiş literatür doğrultusunda tartışılmıştır. İncelenen tüm ölçeklerin anne-bebek ya da baba-bebek bağlanmasını ölçmede kullanılabileceği ve ebelerin alanda sorunları erken belirlemede, bu sorumluluklarını gerçekleştirmelerine katkı sağladığı söylenebilir. Ancak ölçeklerin bazılarının tekrar tekrar uyarlandığı, her ne kadar tekrarların zaman ve emek maliyetini artırdığı düşünülse de araştırmacıların farklı bölgelerde farklı zamanlarda birbirinden bağımsız olarak tekrarlaması, güvenilirlik sıkıntılarını olmadığını da göstermiştir (19). Her ne kadar elde edilen veriler literatürde belirtilen ölçek uyarlama adımları, ölçeklerin uyarlama süreçlerinde standart bir yaklaşımın olmadığını gösterse de ölçeklerin tamamının geçerli ve güvenilir olduğu görülmektedir (39).

Taranan ölçeklerin kullanımının araştırmalarla sınırlı kalmayıp, sağlık hizmetleri alanında çalışan ebe/hemşireler tarafından kullanılmasının sağlanması, anne-bebek sağlığının çok boyutlu, hızlı, belirli bir standartta değerlendirmesine izin vererek sunulan hizmetin kalitesinin artmasını sağlayacaktır. Doğum öncesi ve sonrası bağlanmayı etkileyen etmenlerin belirlenmesi, problemlerin erken belirlenmesine, daha erken çözümüne katkı verecektir (13,17).

SONUÇ

Doğum öncesi ve sonrası dönemde anne/baba-bebek bağlanmasının ve iletişiminin kurulması önemli bir konudur. Ebeler ve hemşireler bu dönemde kadının ve bebeğinin fiziksel, sosyal ve psikolojik açıdan sağlıklı olmalarında etkin rol oynayan sağlık profesyonelleridir.

Anne/baba-bebek bağlanma düzeylerinin değerlendirilmesi amacıyla geliştirilen veya uyarlanan ölçme araçlarının doğum öncesi ve sonrası sağlık hizmeti sunan kurumlarda sağlık profesyonelleri tarafından bilinmesinin ve uygun şekilde kullanılmasının sağlık hizmetlerinin nitelikli sunumunda kaliteyi artıracığı ve kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

ETİK BEYANLAR

Etik Kurul Onayı: Araştırma literatür taramasına dayalı olarak yapıldığı için etik kurul izni alınmamıştır

Aydınlatılmış Onam: Araştırma literatür taramasına dayalı olarak retrospektif olarak dizayn edildiği için aydınlatılmış onam alınmamıştır.

Hakem Değerlendirme Süreci: Harici çift kör hakem değerlendirmesi.

Çıkar Çatışması Durumu: Yazarlar bu çalışmada herhangi bir çıkara dayalı ilişki olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışmada finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Yazar Katkıları: Yazarların tümü; makalenin tasarımına, yürütülmesine, analizine katıldığını ve son sürümünü onayladıklarını beyan etmişlerdir.

KAYNAKLAR

1. Bowlby J. Attachment and loss: retrospect and prospect. *American journal of Orthopsychiatry*, 1982;52(4):664.
2. Ainsworth MDS. 14. The Development of Infant-Mother Attachment. In *The beginning* (pp. 133-143). Columbia University Press. 1982.
3. Peppers LG, Knapp RJ. Maternal reactions to involuntary fetal/infant death. *Psychiatry*. 1980;43:155-9.
4. Muller ME. The development and testing of the Muller Prenatal Attachment Inventory. Dissertation. University of California, San Francisco;1990.
5. Bloom KC. The development of attachment behaviors in pregnant adolescents. *Nurs Res* 1995;44(5):284-9.
6. Soysal AŞ, Bodur Ş, İşeri E, Şenol S. Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. *Klinik Psikiyatri*, 2005;8(2):88-99.
7. Duyan V, Gül-Kapısız S, Yakut Hİ. Doğum Öncesi Bağlanma Envanteri'nin Bir Grup Gebe Üzerinde Türkçeye Uyarlama Çalışması. *J Gynecol Obstetr Neonatol* 2013;10(39):1609-14.
8. Bozdemir F, Gündüz B. Bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve çocukluk çağı örselenme yaşantılarının duygusal zeka ile ilişkileri. *İnt J Human Sci* 2016;13(1):1797-814.
9. Çalışır H. İlk Kez Anne Olan Kadınların Annelik Rolü Başarımlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. Doktora Tezi. İzmir, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2003.
10. Üzel N, Özbacı S. Bağlanma nedir? Bağlanma. (Çev.Üzel, N. Özbacı, S) içinde (s. 1-13) Ankara:Modern Tıp Kitabevi. 2017.
11. Dönmez S, Gümüşsoy S. Rahim İçi Baba Bağlanma Ölçeği'nin (RİBBÖ) Geliştirilmesi. *Kocaeli Med J* 2019;8;2:13-9.
12. Elkin N. Gebelerin prenatal bağlanma düzeyleri ve bunları etkileyen faktörler. *Sürekli Tıp Eğitimi Derg* 2015;24(6):230-7.
13. Mutlu C, Yorbik Ö, Tanju İA, Çelikel F, Sezer RG. Doğum öncesi, doğum sonrası ve doğum sonrası etkenlerin annenin bağlanması ile ilişkisi. *Anatolian J Psychiatry/ Anadolu Psikiyatri Derg* 2016;16(6).
14. Gibbs BG, Forste R, Lybbert E. Breastfeeding, parenting, and infant attachment behaviors. *Maternal Child Health J* 2018;22(4):579-88.
15. Shoghi M, Sohrabi S, Rasouli M. The Effects of Massage by Mothers on Mother-Infant Attachment. *Altern Ther Health Med* 2018;24(3):34-9.

16. Barnes J, Theule J. Maternal depression and infant attachment security:A meta-analysis. *Infant Mental Health J* 2019;40(6):817-34.
17. Evcili F, Yurtsal ZB, Cesur B, Kaya N. Yenidoğana uygulanan ağırlı işlemlerin ebeveyn-bebek bağlanmasına etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Derg* 2017;6(1):65-71.
18. Kurt FY, Kucukoglu S, Ozdemir AA, Ozcan Z. The effect of kangaroo care on maternal attachment in preterm infants. *Niger J Clin Pract* 2020;23(1):26–32.
19. Erkuş A. Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme-I. Ankara: Pegem Akademi; 2012.
20. Yılmaz S, Beji NK. Perinatal Kayıp Deneyiminin Sonraki Gebelik Üzerine Etkileri. Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Programı, İstanbul. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi. 2010.
21. Yılmaz SD, Beji NK. Prenatal Bağlanma Envanteri'nin Türkçe'ye uyarlanması:Güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *J Anatolia Nurs Health Sci* 2013;16(2):103-9.
22. Üstünsöz A, Güvenç G, Akyüz A, Ofraz F. Comparison of maternal and paternal-fetal attachment in Turkish couples. *Midwifery*, 2010;26(2):1-9.
23. Golbasi Z, Ucar T, Tugut N. Validity And Reliability of The Turkish Version of The Maternal Antenatal Attachment Scale. *Japan J Nurs Sci* 2015;12(2):154–61.
24. Türkmen-Çevik F, Kurnaz FB. Prenatal Bağlanma Ölçeği:Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ebelik Anabilim Dalı, Karabük. 2018.
25. Türkmen-Çevik F, Kurnaz FB. Prenatal Bağlanma Ölçeği:Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. Hacettepe University Faculty of Health Sci J 2019;6(2):112-38.
26. Benli TE, Aksoy-Derya Y. Doğum Öncesi Baba Bağlanma Ölçeği'nin Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ebelik Anabilim Dalı, Malatya. 2019.
27. Benli TE, Aksoy-Derya Y. Turkish validity and reliability study of Paternal Antenatal Attachment Scale. *Perspect Psychiatr Care* 2021;57(1):295-303.
28. Güleç-Şatır D, Kavlak O. "Paternal Antenatal Bağlanma Ölçeği" nin Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *J Human Sci* 2021;18(1):1-11.
29. Kavlak O, Şirin A. Maternal Bağlanma Ölçeğinin Türk Toplumuna Uyarlanması. Doktora Tezi, İzmir, Ege Üniversitesi. 2004.
30. Kavlak O, Şirin A. Maternal Bağlanma Ölçeği'nin Türk toplumuna uyarlanması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Derg* 2009;6(1):188-202.
31. Akkoca Y, Çepik-Kuruoğlu A. Doğum Sonrasında Anne-Bebek Bağlanmasını Etkileyen Faktörler. Uzmanlık Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi. 2009.
32. Yalçın SS, Örün E, Özdemir P, Mutlu B, Dursun A. Türk Annelerde Doğum Sonrası Bağlanma Ölçeklerinin Güvenirliği. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Derg* 2014;57:246-51.
33. Karakulak HA, Alparslan Ö. Anne-Bebek Bağlanma Ölçeğinin Türk Toplumuna Uyarlanması (Aydın Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Sivas, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. 2009.
34. Karakulak HA, Alparslan Ö. Anne-bebek bağlanma ölçeğinin Türk toplumuna uyarlanması:Aydın örneği. *Çağdaş Tıp Derg* 2016;6(3):188-99.
35. Güleç D, Kavlak O. Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği'nin Türk Toplumunda Geçerlik ve Güvenirliğinin İncelenmesi. *Int J Human Sci* 2013;10(2):170-81.
36. Özmert EN. Erken Çocukluk Gelişiminin Desteklenmesi-III:Aile, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Derg 2006;49:256-73.
37. Tilokskulchai F, Phattanasiriwethin S, Vichitsukon K, Serisathien Y. Attachment Behaviors in Mother of Premature Infants:A Descriptive Study in Thai Mothers. *J Perinat Neonatal Nurs* 2002;3(16):69-83.
38. Bekmezci H, Hamlacı Y, Özerdoğan N. Türkiye'de Postpartum Döneme Özgü Ölçeklerin Kullanımı, Hemşirelikte Eğitim Ve Araştırma Derg 2016;13(2):122-8.
39. Erkuş A. Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarında karşılaşılan sorunlar. *Türk Psikoloji Bülteni*, 2007;13 (40):17-25.